

Svět a orientace v něm / Orientace ve světě

Svět není dříve než orientace, ale „vyvstává“ (zajisté pro nás) tím, jak se v něm začínáme orientovat. To, jak se o tom vyjadřujeme, totiž že se začínáme „orientovat ve světě“, je vlastně nepřipadné, protože to genezi onoho postupu orientování nevykládá, nýbrž spíše mystifikuje, a to na základě toho, co už víme my (tj. kteří jsme už nějak orientovaní), kdežto ten, kdo se „ve světě“ orientovat začíná, ještě o tom „světě“ nic neví, ale jakýsi jeho „obraz“ si teprve pomalu skládá, a to teprve na základě postupu svého orientování. Konkrétní důsledky tohoto rozpoznání jsou zjevné: svět (nám) není nikterak „dán“ předem, ale „vypadá“ tak, jak se v něm začínáme orientovat a jak v této orientaci postupujeme, jak ty počátky překonáváme tím, že chyby opravujeme a obraz světa vylepšujeme, tj. jak světu a svému postavení v něm stále lépe a lépe rozumíme. Svět není záležitostí daných skutečností, kterými jsme obklopeni (např. jejich „souborem“), ale je záležitostí našeho porozumění tomu, do čeho jsme postaveni a v čem jsme situováni. A toto „porozumění“ – to je velmi důležité – není jen záležitostí naší subjektivity, a už dokonce ne naší intelektuální kondice, ale má celou řadu úrovní, z nichž opět celá řada našemu poznání, vědomí a vůbec subjektivitě předchází. Von Uexküll a jeho žáci na to velmi přesvědčivě poukazovali, když mluvili o tzv. Umwelt (v. Uexküll) a později o tzv. Eigenwelt (Petersen), což Patočka začal překládat jako „osvětí“, což pěkně vystihovalo myšlenku tzv. „osvojeného světa“ resp. osvojeného okolí či prostředí. Žádná živá bytost nežije přímo mezi „objektivními skutečnostmi“, ale vždycky v jisté sféře, která sice s oněmi „skutečnostmi“ (nějak a jen některými) počítá, ale tak, že si vybírá, že se k nim vztahuje selektivně (v kladném i záporném smyslu). A tak vidíme, že základem jakéhokoli „pobývání“ ve světě skutečností je jakási selektivní orientace. Organismy si „vyvinuly“ různé smyslové orgány, které si jednak zřetelně vybírají oblast toho, nač reagují, které však nereagují přímo na to, co k nim „bezprostředně“ (tj. co možná bez většího nebo významnějšího zprostředkování) doléhá, nýbrž za pomoci jistého zpracování takto vybraných „skutečností“ se jakoby propracovávají ke skutečným, k nimž takto blízky a málo zprostředkovaný přístup nemají a mít ani nemohou (to je jakási mnohem nižší úroveň „intencionality“, než o které mluví fenomenologie a fenomenologové, kteří se soustřeďují na „reakce“ pouze lidské).

(Písek, 071106-1.)